

WAS

Jilt Jorritsma

WAS

Roman

LEBOWSKI PUBLISHERS
AMSTERDAM 2021

© Jilt Jorritsma, 2021
© Lebowski Publishers, Amsterdam 2021
Omslagontwerp: Dog and Pony, Amsterdam
Omslagbeeld: J.K. Siepel
Auteursfoto: Jan Willem Kaldenbach
Overige foto's: privécollectie Jilt Jorritsma
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 6063 0
ISBN 978 90 488 6064 7 (e-book)
NUR 301

www.lebowskipublishers.nl
www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv
Meld je aan voor de nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de nieuwste
boeken van Lebowski Publishers via www.lebowskipublishers.nl/nieuwsbrief

Alle rechten voorbehouden
Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

*Dat de mensheid als geheel ooit zal kunnen afzien van
Kunstmatige Paradijzen lijkt zeer onwaarschijnlijk.*
– Aldous Huxley, *The Doors of Perception*

*Plaats en geest dringen tot elkaar door tot het wezen van
beide is veranderd.*
– Nan Shepherd, *The Living Mountain*

I Wat is

In zijn mond, precies in het midden van zijn gehemelte, zit iets wat daar niet hoort. Iedere keer wanneer hij zijn tong langs het achterste, zachte deel van zijn mondholte laat glijden, voelt hij een knobbeltje. Het zal wel niks zijn, dacht hij een jaar geleden toen haar tong de bult voor het eerst ontdekte; een ontstoken speekselklier of een etterophoping, die zal vanzelf wel verdwijnen.

Maar het ding ging niet weg. Er was weinig beweging in te krijgen. Daarom besloot hij na een tijdje dat zijn gehemelte verboden terrein was voor het puntje van zijn tong. Zolang hij het harde ding dat tegen de gewelfde bovenkant van zijn mond drukte niet zou voelen, zou het ook niet bestaan.

Nu voelt hij het ding kloppen, alsof er onder zijn gehemelte iets gevangen zit dat wil ontsnappen.

21 oktober 2020

Ze zeggen dat we leven in het antropoceen, het tijdperk waarin mensen definitief zijn losgeraakt van

hun omgeving. Maar de mens is altijd al ontworteld geweest.

Anthropos, het Griekse woord voor ‘mens’, werd door sommige geleerden in de oudheid ook wel begrepen als ‘omgekeerde boom’. Vergeleken met andere planten, die met hun wortels in de aarde steken en met hun takken in de lucht zwieren, staat de mens ondersteboven: ons hoofd is de wortel, omdat we daarmee eten en communiceren, en zweeft hoog boven de aarde. Onze benen zijn als boomstammen en takken, maar vertrappen juist de aarde. Onze huid is de schors en onze lichaamsopeningen zijn de spleten in de bomen waaruit kleverige sappen naar buiten sijpelen.

Als hij zijn ogen opent is alles wazig. Hij draait zijn hoofd en onderscheidt drie gezichten vlak voor zich. Ze tekenen zich langzaam af tegen een witte achtergrond.

‘Wyrd? Blijf maar rustig liggen.’

Zijn zicht wordt scherper.

‘Weet je waar je bent?’

Hij knippert vertraagd en kijkt om zich heen. Dan knikt hij. Hij ligt in de wachtkamer van een tandartspraktijk. Hij is hierheen gekomen op zijn fiets, omdat hij pijn had, en zijn mond zich vulde met een dikke, bittere substantie.

‘Je viel flauw.’

Een van de gezichten overhandigt hem een plastic bekertje met water. Het is de tandarts, ze lacht vriendelijk naar hem. Voorzichtig komt hij overeind en ziet dat zijn shirt bedekt is met vlekken.

Voor hij een slok kan nemen, vult een weeïge smaak zijn mond. Hij wil spugen, maar zijn speeksel is te dik. Een straal kwijl druipt tussen zijn lippen door en over zijn kin.

‘Dat is pus,’ begint de tandarts, ‘we hebben geprobeerd het weg te zuigen, maar het bleef maar komen.’

Hij verstaat haar nauwelijks, zijn oren zitten dicht.

‘Je lichaam heeft gelukkig zelf een doorgang gemaakt in je tandvlees, een soort fistel, zodat het pus naar buiten kan.’

De assistent veegt het kleverige slijm van zijn kin.

‘Maar er zit iets wat een ontsteking veroorzaakt. Je moet naar het ziekenhuis.’

Hij knikt gehoorzaam.

‘Is er iemand die met je mee kan?’ De tandarts kijkt bezorgd. ‘Je vader of moeder?’

Hij schudt zijn hoofd.

‘Nee,’ met zijn adem komt een walgelijke lucht naar buiten. De gezichten voor hem wenden zich af. ‘Kan ik niet alleen gaan? Het is hier vlakbij.’

‘Je hebt koorts en een ontsteking, dat is gevaarlijk.’

‘Ik heb geen vader en mijn moeder is ziek.’

‘Iemand anders dan?’

Even is het stil, maar dan opent het derde gezicht zijn mond: een wachtende in de wachtkamer.

‘Ik ga wel met hem mee.’

Zijn moeder dementeert. De laatste keer dat hij haar zag had ze hem niet eens meer herkend. Hij liep haar appartement binnen en ging in de stoel tegenover haar zitten. Achter haar vermoeide ogen kon hij bijna haar hersenen zich zien inspan-

nen. Ze zocht naar verbanden, naar redenen die verklaarden waarom deze vreemde ineens voor haar was gaan zitten.

‘Sorry,’ wist ze uiteindelijk uit te brengen, ‘maar wie ben jij?’

Hij probeerde te blijven glimlachen.

‘Ik ben het,’ zei hij, ‘Wyrd. Je zoon.’

Eerst leek ze daar genoeg mee te nemen, maar nadat hij koffie voor haar had gezet en plaatsnam in zijn stoel, keek ze hem weer vol onbegrip aan.

‘Ik denk dat je verkeerd zit,’ stamelde ze, ‘ik heb nooit een zoon gehad.’

Het wielje van de muis kraakt wanneer de kaakchirurg naar beneden scrolt. Op het scherm verschijnt een dwarsdoorsnede van zijn hoofd, van bovenaf gezien, opgebouwd uit talloze laagjes.

‘Kijk,’ dokter Blecher wijst op een grote witte vlek die in het midden van de scan opdoemt, ‘dat is de boosdoener.’

Een kies met een dikke wortel, een verstandskies om precies te zijn, ligt overdwers in het midden van zijn gehemelte.

‘Hoe komt die daar terecht?’

De kaakchirurg kijkt naar het scherm. ‘Dat is opmerkelijk...’ begint ze zonder haar zin verder af te maken.

‘Wat?’

‘Je andere verstandskiezen zitten nog gewoon op hun normale plek, deze hier in het midden is een vijfde. Die hoor je helemaal niet te hebben.’

Ze scrolt door zijn hoofd en toont hem zijn kaakholtten, waarvan een op het scherm nog volledig zwart is, terwijl de andere bedekt wordt door een lichtgrijze waas.

‘Een keratocyste... dat is een met taai pus gevulde ballon

die zich traag een weg door je bot baant. Je mag nog van geluk spreken dat die cyste je kaakholte in is gegroeid, want daar kan hij relatief weinig schade aanrichten.'

Hij duwt met zijn vingers tegen zijn rechterwang, maar voelt geen verdikking of iets dergelijks, geen pijn.

'Je merkt er niets van, totdat er dingen kapot gaan. In jouw geval heeft de ballon die kies verdrukt naar het midden van je mond en dat is gaan ontsteken. Je lichaam heeft dat ontstekingsmateriaal geprobeerd weg te krijgen door zelf via je tandvlees een uitgang te creëren.'

Ze schudt de muis wild heen en weer. Het klepje van de batterijen tikt.

'Maar hoe is die verstandskies daar überhaupt terechtgekomen?'

Op het scherm blijft de cursor hangen.

'Dat durf ik je niet te zeggen. Hij moet er in ieder geval snel uit, anders blijft het ontsteken.'

'Dus ik word geopereerd?'

'Zolang dat pus daar zit kan ik je niet opereren, want daardoor kan de operatiewond niet goed helen.'

Dokter Blecher knijpt krampachtig in de muis totdat het ding piept en kraakt, dan slaat ze er een paar keer hard mee op het tafelblad.

'Stom apparaat!'

Ze werpt de muis van zich af.

'Sorry,' haar boze ogen branden in het scherm, 'er is vannacht een software-update geweest en het systeem is nu volkomen onlogisch geworden.'

'Mag ik eens?'

Wyrd schuift het toetsenbord naar zich toe en drukt een paar knoppen in.

'Ha...' De kaakchirurg beweegt de muis en ziet de cursor op het scherm meebewegen, ze scrolt weer door zijn hoofd.

‘Waar in die kop van je zit die kennis opgeslagen? Dan kopieer ik dat deel naar mijn bureaublad.’

Hij glimlacht.

‘Ik heb meegewerkt aan het ontwerp van het besturingsstelsel van deze scanners.’

‘Kijk aan, kan ik dan bij jou een klacht indienen?’ grapt ze.

‘Ik werk er niet meer.’

Ze knikt. ‘Dat snap ik, ik zou me ook niet fulltime met dit ellendige systeem willen bezighouden. Bij welke afdeling zat je?’

‘Radiologie, maar ik werkte voor het kunstmatige-intelligentieteam van het bedrijf dat deze scanners maakt.’

‘Ah, dus je moest ons overbodig maken?’

Zijn gezicht vertrekt in een grimas en hij kijkt paniekerig om zich heen. Dokter Blecher grist een kartonnen spuugbakje van tafel en duwt dat onder zijn lippen. Donkerbruin etter spettert in het bakje. Het ruikt naar oude kaas.

‘Sorry.’ Hij veegt met de rug van zijn hand langs zijn mond.

Dokter Blecher schrijft een briefje uit en overhandigt het hem.

‘Ga hiermee naar de KNO-afdeling. Dat pus moet eruit.’

‘Mam, weet je het dan niet meer?’

Ze sloot haar ogen en tuitte haar lippen als een kind dat zijn mimiek nog niet onder controle heeft. Zachtjes perste ze lucht uit. Eerst klonk er alleen een slijmerig gesis, maar na een tijdje herkende Wyrd de woorden die ze steeds weer stamelde sinds ze het besef van tijd was verloren: namen van bomen, planten en steeds weer het woord ‘aarde’. Toen ze mentaal nog helder was werkte ze als boomchirurg en tuinvrouw. Waar ze werd ingehuurd bekeek ze de basten van de bomen. Ze controleerde de aarde tussen de wortels, inspecteerde de gewassen. Ergens in dit lichaam lag die tuinvrouw nog begraven. Zo nu en dan eist ze het lichaam van zijn moeder op en laat ze van zich horen.

Hij legde zijn hand op haar pols en schrok ervan hoe mager ze was geworden. De dikke blauwe aderen kropen als rupsen onder het strakgespannen en bijna doorzichtige vel van haar armen.

‘Mam?’

De woordenstroom droogde op, haar handen begonnen te trillen en haar schouders schokten.

‘Rustig maar.’

Hoe onbereikbaar was ze nu. Het voelde alsof de moeder die hij kende een verzinsel was geweest. Nu bleek dat ze nooit echt had bestaan, maar al die tijd alleen maar bij elkaar werd gehouden door goedlopende zinnen.

Hij lepelde een mengsel van geraspte appel en peer in haar mond, zoals ze dat ook bij hem had gedaan toen hij nog klein was.

Een jonge arts haalt hem op uit de wachtkamer. Hij stelt zich voor als dokter Stock. Zijn gezicht staat serieus.

‘Ik kan je alvast vertellen dat dit niet prettig gaat worden.’

Hij heeft de scan van de schedel bekeken, zegt hij, en daaruit opgemaakt dat er maar één mogelijkheid is om het pus weg te spoelen. Zijn linkerhand opent zich en vanonder zijn vingers komt een zilveren priem tevoorschijn.

‘Deze zal via je neus door het bot in je bovenkaak moeten.’

Afwachtend kijkt hij Wyrd aan, geeft hem de tijd deze informatie te verwerken.

‘Nu meteen?’

De dokter knikt terwijl hij met een tang een propje watten vastklemt en dat drenkt in een vloeistof.

‘Dit is bananenpeperspray.’

Stock komt voor hem zitten en duwt de prop in Wyrds linkerneusgat. Zijn ogen beginnen vrijwel meteen te tranen, de slijmvliezen in zijn neus steken.

‘Meer kan ik je niet verdoven.’

Wyrd probeert hem aan te kijken, maar kan zijn ogen onmogelijk openhouden.

‘Het spul moet even inwerken. Ik haal je straks weer op. Is er iemand bij je?’

Hij schudt zijn hoofd.

‘Bel dan iemand.’

Hij veegt de tranen uit zijn ogen. Zodra hij zijn telefoon ontgrendelt beseft hij dat haar geboortedatum nog steeds zijn toegangscode is. Moet hij haar bellen? Ze hebben elkaar niet meer gesproken sinds...

Hij besluit haar een berichtje te sturen en moet ver naar beneden scrollen voor hij hun laatste conversatie vindt. De foto naast haar naam is veranderd. Niet langer van hen samen, maar een oude foto van haar, als kind op een driewieler.

Daarna belt hij zijn moeder. Nadat de telefoon een paar keer overgaat, verzoekt haar stem hem een bericht achter te laten na de piep. Omdat hij weet dat ze geen voicemail meer af luistert, hangt hij op en sms't hij haar.

'Mam, ik kan vandaag niet komen. Morgen ben ik er weer.'

Ige en hij leerden elkaar kennen in dit ziekenhuis. Hij was net begonnen met werken en zij liep coschappen bij de afdeling Radiologie, in het vijfde jaar van haar studie geneeskunde.

Hij voerde gesprekken met alle radiologen en coassistenten op de afdeling om erachter te komen hoe hij hun werk zou kunnen vereenvoudigen of optimaliseren. Vooral de jonge werknemers waren interessant voor zijn onderzoek, omdat de ouderwetse besturingssystemen voor hen nog niet vanzelfsprekend waren. In een klein kamertje kwam Ige tegenover hem zitten. Hij haalde een beige suède notitieboekje van A5-formaat tevoorschijn. Er stond een camera op een klein statief, gericht op de ondervraagde.

'Wat is dit,' had Ige verontwaardigd gezegd, 'een Voight-Kampff-test?'

Even was hij in de war, maar uit de manier waarop haar mondhoek omhoogkrulde maakte hij op dat ze een grapje maakte. Hij besloot het spelletje mee te spelen.

‘Ik stel hier de vragen, mevrouw,’ zei hij op een gemaakt strenge toon.

Hij sloeg zijn notitieboekje open en tikte een paar keer met zijn pen op de tafel. Toen deed hij alsof hij een vraag voorlas die hij zich nog uit *Blade Runner* herinnerde.

‘Je krijgt een portemonnee van kalfsleer voor je verjaardag. Hoe reageer je?’

Op het ingezoomde scherm van de camera hield hij haar reactie in de gaten. Ze bleef onbewogen, sloeg alleen een loszittende lok van haar kastanjebruine haar achter haar oor.

‘Ik heb al een goede portemonnee. Dat zou ik eerlijk zeggen.’

Wyrd knikte traag en maakte een notitie in zijn boekje.

‘Het spijt me,’ zei hij. ‘Je bent een androïde.’

Ze lachte. Het viel hem op dat ze hem in de ogen bleef kijken.

‘Nu zal je me moeten elimineren.’

‘Misschien,’ fluisterde hij, ‘kunnen we een deeltje sluiten.’

‘Ik luister.’

Voor de grap deed hij de camera uit.

‘Als je de rest van mijn vragen beantwoordt, zal ik je geheim bewaren.’

Ige knikte. ‘Je laat me geen keus. Ik zal doen wat je zegt.’

Hij deed de camera weer aan en schonk haar een kopje koffie in uit de thermoskan die hij mee had gebracht voor de ondervragden.

‘Melk of suiker?’

Ze schudde haar hoofd.

‘Ige,’ hij zei haar naam op een manier die aankondigde dat zijn officiële vragen nu kwamen. ‘Waarom radiologie?’

Haar gezicht werd serieuzer nu. Ze dacht na.

‘Ik weet het niet zo goed, eigenlijk,’ zei ze uiteindelijk. ‘Gewone artsen moeten afgaan op klachten en oppervlakkige symptomen, maar radiologen kijken dwars door de patiënten heen.’

Ze bracht het kopje koffie naar haar lippen en blies voorzichtig de damp weg.

‘We tonen ze de aard van hun pijn, zodat ze die kunnen visualiseren en een plekje kunnen geven.’

Het was het enige antwoord dat hij gehoord had waarvan hij niet het idee had dat het een verzinsel was om te maskeren dat het de radiologen eigenlijk om het geld was te doen.

‘Waarom kunstmatige intelligentie?’

Die tegenvraag overviel hem. Hij dacht na en betrapte zich erop dat hij indruk op haar wilde maken.

‘Ik wilde weten of ons bewustzijn buiten ons lichaam kan bestaan.’

‘Zoals in androïden bedoel je?’

‘Nee niet per se, meer in de omgeving... om ons heen.’

‘En wat doe je dan tussen ons radiologen?’

‘Ons? Je bent officieel nog geen radioloog,’ grapte hij.

‘Je ontwijkt de vraag,’ ze deed de strenge toon na waarmee hij haar net had aangesproken.

Hij moest lachen, ze was erg scherp.

‘Jullie maken de foto’s van onze hersenen, ik wil graag meer weten over de mensen die die foto’s maken.’

‘Waarom?’

‘Bewustzijn wordt vaak gezien als een product van de hersenen, maar op die scans van jullie is daar niets van te zien. Wat nu als onze geest niet alleen in ons hoofd zit, maar ook daarbuiten? Ik wil kijken hoe de omgeving kan worden betrokken bij hersenonderzoek.’

‘Ik weet het niet hoor.’

Hij had gehoopt dat ze hem zou begrijpen. Zijn ogen dwaalden naar het camerascherm, zagen haar borst bij iedere ademhaling omhoogkomen. Hij vroeg zich af hoe ze er buiten werktijd uit zou zien, zonder de witte doktersjas.

‘Ik kan het je laten zien.’

‘Oké...’ Ze keek hem verwachtingsvol aan.

‘Ken je café De Trollenkelder?’

‘Tuurlijk, maar waarom niet hier?’

‘Zoals ik al zei, de omgeving is belangrijk. Kun je vanavond?’

Er verscheen een stiekeme glimlach op haar gezicht.

‘Wacht,’ zei ze ondeugend, ‘wordt dit een date?’

Het metaal voelt koud tegen de binnenkant van zijn neusvleugel die door een klem wordt opgerekt en opgehouden. Hij ligt achterover in een behandelstoel, boven hem zweeft het gespannen hoofd van dokter Stock, die met het lemmet van de priem zoekt naar de juiste positie, de juiste plek om het zeebeen in zijn neus te doorboren. Stocks rechtervuist knijpt de priem stevig vast, met zijn andere hand oefent hij kracht uit op het heft.

De bananenpeperspray helpt niet veel.

Eerst dringt de punt door het strak gespannen spierweefsel. De kleine bloedvaatjes onder zijn slijmvlies knappen en een zware smaak van bloed vult zijn mond. Hij ruikt niets.

Bot kraakt onder het metaal. Met dichtgeknepen ogen hoopt Wyrd dat het snel voorbij is, maar zijn schedel geeft weinig mee.

‘Je hebt een hard hoofd...’

Dokter Stock klinkt onzeker. Wyrd hoort hem kreunen. Zijn kaken klemmen zich zo hard op elkaar dat zijn kiezen lijken te barsten. Hij probeert zijn aandacht op iets anders te richten en telt het aantal keren dat de verpleger in zijn hand knijpt.

Dan ineens breekt er iets. Een luide schok weerklinkt binnen in zijn kaakholte en verspreidt zich door zijn schedel. Heel even ziet hij het voor zich. Vertakkingen van witte schichten die in zijn blikveld wegschieten.

Voorzichtig opent hij zijn ogen.

Dokter Stock kijkt opgelucht.

‘Dat was hem. Nu kan de drain erin.’

De verpleger overhandigt hem een dunne rubberen slang. Stock geleidt het ding door de ingang van Wyrds neus. Het kietelt wanneer het rubber zijn neuswanden raakt. Iedere keer dreigt hij te gaan niezen, maar dat mag hij absoluut niet doen, omdat er dan te veel druk op zijn neus komt.

Via de gecreëerde opening gaat de slang dieper zijn hoofd in. Stock drukt Wyrd een kartonnen spuugbakje in de handen.

‘Open je mond en hou dit voor je.’

Hij opent een flesje en haalt het dopje van de bovenkant van de drain.

‘Ik ga dit langzaam door de drain spoelen, dat voelt misschien wat gek. De zoutoplossing duwt hopelijk alle pus uit je kaakholte en via de fistel in je mond naar buiten.’

Wyrd laat met een knikje weten dat hij het heeft begrepen, zijn kaakspieren verkrampen van het openhouden van zijn mond.

Stock knijpt in het flesje. Het voelt inderdaad vreemd. Hoewel de druppels vocht door het slangetje in zijn neus verdwijnen, gebeurt er in zijn mond niets. Alleen zijn wang

tintelt. Als Wyrd zijn ogen opricht is het gezicht van de arts wit weggetrokken.

De zoutoplossing hoopt zich op onder Wyrds huid.

‘Shit, shit...’

Dokter Stock verlaat de kamer en keert niet veel later terug met het afdelingshoofd van de KNO. Ze ziet de bult op Wyrds wang en duwt er met twee vingers in. De vochtophoping gaat via de drain terug omhoog. Het uiteinde van de slang richt ze in het kartonnen bakje zodat de zoutoplossing eruit kan lopen.

‘Doe je mond maar weer even dicht, hoor.’

Hij ontspant zijn kaken.

‘Het zal opnieuw moeten, je bot is op de verkeerde plek gebroken.’

Zijn vingers dringen in de leuning van de stoel. Niet nog eens, denkt hij. Nu hij weet wat er komen gaat, lijkt de pijn hem ineens ondraaglijk.

Hij zet zich schrap. De mechanische stoel beweegt weer langzaam naar achteren. Nog voor hij tot stilstand is gekomen, duwt het afdelingshoofd de priem in zijn neus en zet druk.

Ze zat daar maar, urenlang achter elkaar in dezelfde houding. Soms, als hij een dag niet bij zijn moeder was geweest, trof hij haar precies zo in de stoel als toen hij wegging. Onbewogen. Als hij haar uitkleedde, zag en rook hij de doorligplekken die zich op haar stuitje, heupen en haar billen begonnen te vormen.

Haar eigen lichaam deed haar geweld aan. Dit was een

uitputtingsslag waarbij haar dood zich geduldig ontvouwde. Een dreiging die nooit tot uiting kwam in een explosieve uitbarsting. Wanneer haar sterven precies was begonnen was niet te zeggen. Dat maakte het zo vreemd: zijn moeder was eigenlijk al opgehouden te bestaan, maar toch zat haar lichaam hier nog voor hem. Haar dood moest nog komen, maar had tegelijkertijd al plaatsgevonden.

Radiologen detecteren alzheimer vrijwel altijd pas wanneer het te laat is. Wanneer de eerste symptomen zich in ons hoofd manifesteren en er een definitieve diagnose gemaakt kan worden, valt de ziekte eigenlijk al niet meer af te remmen. Er zijn dan al te veel neuronen beschadigd waardoor het ontbindingsproces van de hersenen onomkeerbaar is. Behandeling in een vroeg stadium is daarom cruciaal.

Voor zijn werk hielp Wyrd mee aan de ontwikkeling van software die de eerste tekenen van alzheimer jaren voor de officiële diagnose kan herkennen. Ze bedachten een zelflerend computerprogramma dat MRI-scans van hersenen beoordeelt, net zoals de menselijke radiologen dat doen. De software is in staat om in korte tijd een enorme hoeveelheid afbeeldingen door te spitten en te vergelijken, waardoor afwijkingen opvallen die met het menselijk oog niet te zien zijn.

Zo is van alzheimer bekend dat de ziekte de glucoseopname in de hersenen beïnvloedt. Verschillen in die opname zijn zo subtiel dat ze voor radiologen onzichtbaar zijn. Aan de hand van meer dan tweeduizend hersenscans van duizend patiënten die uiteindelijk met alzheimer gediagnosticeerd werden, leerde de software zichzelf de metabolische patronen herkennen die overeenkomen met alzheimer. Het computerprogramma is in staat om op een niet-menselijke manier te kijken en denken: op grotere schaal, voorbij de mens als

individu. Voor mensen is dat vaak onmogelijk, omdat we geneigd zijn ieder geval afzonderlijk te bekijken.

‘Nu is het goed.’

Het afdelingshoofd manoeuvreert de slang zijn kaakholtte in en bevestigt de zoutoplossing aan het uiteinde. Wanneer ze in het flesje knijpt wordt hij misselijk van de gedachte dat er iets in zijn hoofd gebeurt zonder dat hij kan zien wat. In de hoek van zijn mond klinkt een sissend geluid, waarna er een dikke lading pus zijn mond binnendringt.

‘Spugen, spugen.’

Bij iedere kneep in het flesje braakt hij een golf ontstekingsmateriaal in het kartonnen bakje. Zodra het eerste bakje vol is volgt er een ander, en nog een. In totaal vult hij er vier tot aan de rand. Er gaan twee flesjes zoutoplossing doorheen.

‘Dat was alles, geloof ik.’

Ze leegt het laatste kartonnen bakje in de spoelbak, geeft Wyrd een doekje om zijn mond mee af te vegen en doet wat van de zoutoplossing in een bekertje.

‘Spoel je mond hier maar even mee.’

De drain hangt nog uit zijn neus. Met een soepele beweging met zijn nek probeert hij het ding aan de kant te zwiepen, zodat hij een slokje kan nemen.

‘Wacht maar even...’

Uit een lade neemt ze een grote, doorzichtige pleister en plakt daarmee de slang aan Wyrds wang vast.

‘Zo, dat is beter.’

‘Mag dat ding er nu dan nog niet uit?’

Ze schudt van nee.

‘Je moet nog een tijdje hier blijven. Voor nu is het pus misschien verdwenen, maar we moeten zeker weten dat het wegblijft. Pas dan kan die kies eruit.’

Onder haar afgekloven nagels zaten zwarte rouwranden. Hoe hard hij ook met een borsteltje over haar vingers schrobde, hij kreeg ze niet schoon. Zo lang hij zich kon herinneren zaten ze daar, als gevolg van het jarenlang wroeten in de aarde.

Met een schuimende spons tastte hij haar oude, naakte lichaam af. Het lukte hem maar moeilijk aan die wasbeurten gewend te raken. De benauwende lucht die van haar huid af kwam en die de badkamer vulde. Zelfs haar geur was veranderd, ze rook niet meer als zijn moeder.

Hij begon bij haar gezicht en werkte zich een weg naar beneden. Lauwwarm water sijpelde langs zijn polsen en over haar lichaam. Langs haar hangende borsten met verschrompelde tepels. Extra aandacht verdienden de stugge haren onder haar oksels, die hij zo nu en dan moest bijknippen, net als de haren tussen haar benen.

Ze leek geen idee te hebben wat haar overkwam als hij de kleren zorgvuldig van haar lichaam stroopte. Haar spieren verhardden zich automatisch, verzetten zich tegen zijn nabijheid. Ze hield haar adem in en hilde zachtjes.

‘Ik wil mijn zoon terug.’

Hij schrok van die woorden. Hij vond niet dat zij het recht had ze te spreken. Hij wilde juist zijn moeder terug.

‘Hikke...’

Het horen van haar naam uit zijn mond verraste haar.

‘Ik ben je zoon.’

Spastische trekken schoten door de zenuwen rond haar mond en in haar kin, alsof een ander de controle overnam en zich in de plooien van haar lichaam nestelde.

‘Jij bent niet mijn zoon.’

Hij kookte aardappelen voor haar, zoals hij wist dat zijn moeder ze lekker vond: geprakt en met veel jus. Dan hoefde ze niet zoveel te kauwen. Ook de kant-en-klaar in plakjes gesneden wortelen kookte hij zo zacht dat ze bijna uit elkaar vielen.

Een van haar fotoalbums had hij open voor haar op tafel gelegd. Terwijl hij de zachte aardappelen tussen haar lippen schoof en met zijn eigen mond de kauwende beweging maakte in de hoop dat zij hem zou imiteren, peilde hij haar reactie. Haar blik schoot heen en weer over de foto’s.

Tranen rolden over haar wangen.

Ze waren zwart-wit. Op iedere pagina stonden drie kleine foto’s met een witte rand. Hier en daar stond een zin geschreven in het nauwelijks leesbare handschrift van zijn moeder.

Naast het pergaminen tussenblad met spinnenwebmotief waren drie foto’s van hen samen geplakt. Op eentje knielt zijn moeder naast hem als klein kind neer in het gras, ze houdt de stengel van een bloem voor zijn gezicht. Hij had een enorm groot hoofd voor zijn leeftijd, merkte hij nu op. De tweede foto toonde zijn moeder die hem als baby draagt en haar lippen tegen zijn gezicht drukt.

Ons wonder, stond ernaast gekriebeld.

Op de derde foto zit zijn moeder buiten in een stoel een tijdschrift te lezen. Ze draagt een zonnebril. Hijzelf staat naast haar, rechtop in een ruime houten kinderbox. Zijn vingers omklemmen de rand van de box. Hij kijkt recht de camera in, verbaasd of geschrokken.

Wie had deze foto's eigenlijk gemaakt? Die vraag was nog nooit eerder bij hem opgekomen. Zijn vader kan het niet geweest zijn. Die is vlak voor zijn geboorte overleden. Op het tafeltje op de foto ligt nog een tweede zonnebril, de pootjes opengeklapt.

Hikke huilde harder nu.

Ze sloeg het fotoboek dicht.

24 oktober 2022

Je moet één ding begrijpen. We beginnen altijd *in media res*, in het midden van de dingen, nooit bij een begin. De wereld waarin we geworpen worden komt ons als natuurlijk voor, is al een gegeven, gevormd door anderen die ons voorgingen. We zijn altijd al verwickeld in een geschiedenis die we niet kennen, die nog onzichtbaar voor ons is.

Je hoeft jezelf daarom niets kwalijk te nemen. Dat jij jezelf nooit hebt afgevraagd waarom jouw wereld is zoals zij is, betekent alleen maar dat je menselijk bent, dat je net zo bent als ik en ieder ander.

Als hij wakker wordt in de steriele witte kamer, staat Ige naast zijn bed. Haar donkerbruine haren zijn langer dan hij zich

herinnerde. Ze heeft een hand voor haar mond geslagen.

‘Jezus...’

Zijn gezicht voelt gezwollen. De slang kleeft aan zijn wang, de doorzichtige pleister trekt aan zijn huid.

‘Wat is er met je gebeurd?’

Hij vertelt haar over de verstandskies, over de etter en de priem en dat hij pas geopereerd kan worden als het pus verdwenen is.

‘Ze willen de situatie eerst onder controle hebben.’

‘Ik zei toch...’ Ze slikt haar woorden in. ‘Wie is je arts?’

De naam van de kaakchirurg is hij vergeten. Hij noemt dokter Stock. Ze knikt, zijn naam heeft ze weleens gehoord.

De afdelingsassistent komt langs met de buffetwagen voor het ontbijt. Zijn drie kamergenoten mogen eerst hun broodjes uitkiezen, daarna is Wyrd aan de beurt. Hij neemt een bruin bolletje met kaas en een met hummus. De assistent schenkt een glas melk voor hem in.

‘Wil je ook iets?’ vraagt ze aan Ige.

Die schudt haar hoofd.

‘Ik heb net nachtdienst gedraaid, ga zo naar huis om te slapen.’

Ze wacht even tot de assistent met de buffetwagen is weggereden.

‘Ik kom later vandaag terug en zal een tandenborstel voor je meenemen en een paar schone onderbroeken. Die liggen nog bij mij thuis, je moet ze toch terug hebben. Dat suède notitieboekje van je vond ik ook nog.’

‘Ige...’

Heel even kruisen hun blikken en kijkt hij recht in haar grote zwarte ogen, maar ze wendt haar gezicht snel af.

‘Bedankt... dat je gekomen bent.’

‘Tuurlijk.’

‘Wil je alsjeblieft nog één ding voor me doen?’

Ze kijkt op. Hij ziet haar twijfelen.

‘Wat?’

‘Wil je bij Hikke langsgaan en haar morgen naar de dagopvang brengen? Ik zal hen bellen om te vragen of ze daar kan blijven zolang ik hier ben. Je hebt haar sleutel nog, toch?’

Ze haalt diep adem.

‘Hoe is haar situatie?’ vraagt ze zakelijk.

‘Niet zo goed, ze weet niet meer wie ik ben.’

Een verpleegkundige komt de kamer in gelopen met een kartonnen spuugbakje en een flesje zoutoplossing.

‘Nou Wyrd,’ lacht hij, ‘we gaan even kijken of je schoon bent vandaag. Is dit je vriendin?’

Hij steekt zijn hand uit, maar Ige maakt al aanstalten om weg te gaan.

‘Ik zal bij haar langsgaan,’ zegt ze terwijl ze de kamer uit loopt.

De verpleegkundige draait het dopje van de drain en bevestigt het flesje. Zodra hij erin knijpt, voelt Wyrd de koude vloeistof in zijn wang kietelen en via holte en fistel in zijn mond lopen.

Zijn beide handen drukken de spuugbak tegen zijn kin. Hij probeert te kijken of het vocht uit zijn mond troebel is of niet, maar hij moet rechtop blijven zitten van de verpleegkundige.

‘Hmm...’ hoort hij hem mompelen.

‘Wat?’

‘Kijk maar.’

In het kartonnen bakje drijven dikke, bruine vlokken die zich langzaam vermengen met het zoute water.

Hij weet dat hij niet op deze plek was geboren. De eerste jaren van zijn leven woonde hij samen met zijn moeder in het noorden van het land. Toen hij drie was nam ze hem mee naar het zuiden. Van die jaren in het noorden herinnerde hij zich vrijwel niets.

Zijn moeder sprak er nooit over. Steeds als hij haar als kind vroeg waar zijn vader was, antwoordde ze ontwijkend. Een enkele keer zei ze hem dat hij er niet meer was, of dat hij in de grond zat, waarschijnlijk omdat hij te jong was om de dood te kunnen begrijpen.

Toen hij het fotoalbum terug wilde leggen, bladerde hij het nog eens door. Er zaten niet veel foto's in. Er was een afbeelding van hem waarop hij in een kort broekje op een steigertje van palletplanken staat bij een enorme vijver, door riet omgeven. Op de achtergrond staat een groot huis, verscholen tussen een rij bomen. Aan de andere kant van de vijver meende hij een figuur te onderscheiden. Hij kon het niet goed zien, de foto was niet scherp genoeg.

Hij sloeg nog een aantal bladzijden om en bladerde verder terug in de tijd. Nergens zag hij zijn vader, alleen maar zijn moeder en foto's van de omgeving waar hij opgroeide. Hij had geen idee hoe zijn vader eruit had gezien. Zijn moeder was erg knap geweest vroeger, ook al was ze al wat ouder toen ze hem kreeg.

Pas nu viel het hem op dat er helemaal geen foto's waren waarop zijn moeder zwanger was. Zelfs op de foto's die voorafgaan aan die waarop hij een kleine baby is, had ze geen buik.

